

SPRÁVA PRE MÉDIÁ

November '89: Ako na toto obdobie nazerá didaktika dejepisu?

Alžbeta Šniežko: „Potrebujeme dejepisárov a dejepisárky, ktorí veria tomu, že môžu zmeniť svet“

- Košice 14. novembra 2024

Počas víkendu si pripomenieme **35. výročie novembrových udalostí**, ktoré zmenili vývoj v bývalom Československu. Ide o relatívne nedávnu minulosť, a tak na tieto udalosti nazerá aj **didaktika dejepisu**.

„Na novembrové udalosti 1989 sa môžeme z hľadiska učenia o minulosti dívať dvojakým spôsobom,“ vysvetľuje didaktička **PaedDr. Alžbeta Šniežko, PhD.**, ktorá pôsobí na **Katedre histórie Filozofickej fakulty UPJŠ v Košiciach**.

„Vďaka tomu, že je to naša nedávna minulosť, je tu oveľa väčšia previazanosť s našou prítomnosťou, čo je pozitívne, pretože spomínané udalosti majú veľký aktualizčný potenciál a žiakom a žiačkam sa približujú omnoho jednoduchšie. Do veľkej miery k tomu prispieva aj množstvo dostupných písomných, obrazových a audiovizuálnych prameňov, predovšetkým však svedectvá ľudí, ktorí november 1989 zažili.“

Na druhej strane však práve tieto aspekty učenia o nedávno minulých udalostiach môžu byť zároveň aj prekážkou, lebo kvantum prameňov a fakt, že každý žiak má v rodine niekoho, kto november 1989 zažil, vnáša do učenia o tejto téme množstvo perspektív a subjektívnych pocitov, spomienok a názorov, s ktorými sa učiteľia dejepisu musia vysporiadať.

„Školská prax ukazuje, že práve tento fakt robí výučbu o novembri '89 problematickou. Mnoho učiteliek a učiteľov redukuje túto tému na chronológiu, pojmy, dátumy a osobnosti. Takto sa snažia vyhnúť konfrontácii so spomienkovým optimizmom, ktorý si žiačky a žiaci prinášajú z domáceho prostredia, ale ktorému často podliehajú aj samotní učiteľia a učiteľky dejepisu. November 1989 práve z týchto dôvodov stojí pred didaktikou dejepisu ako výzva, pretože kvalitný didaktický a metodický materiál k novembru '89, opierajúci sa o historické pramene, by prispel k hlbšiemu pochopeniu našej nedávnej minulosti a jej presahu do našej prítomnosti,“ argumentuje Alžbeta Šniežko s tým, že zároveň by „zbavil“ učiteľov dejepisu roly akéhosi „sudcu“, ktorého úlohou je zo žiackej perspektívy vyniesť nad novembrovými udalosťami „rozsudok“ a pridať sa na jednu alebo druhú stranu.

Katedra histórie Filozofickej fakulty UPJŠ v Košiciach k tejto téme vytvorila [webový portál](#), vydala voľne dostupnú [e-učebnicu](#) a vytvorila tzv. Univerzálnu mapu ([U-mapa](#)) – didaktický prostriedok, ktorý umožňuje pozorovať prienik veľkých a malých dejín, miestnych, národných

a európskych historických udalostí, ktoré sa odohrávajú v rôznych časoch a na rôznych miestach, a zároveň spolu s priestorom a časom integruje v ucelenom koncepte aj ostatné kategórie historického vedomia: pamäť, identitu a historicitu, ktoré sú v učení o minulosti dôležitejšie ako strohá faktografia.

Tridsaťpäť rokov po páde totality nemalá časť slovenskej verejnosti opätovne inklinuje k totalitným, autoritatívnym a nedemokratickým spôsobom vládnutia. Ako v tejto súvislosti hodnotí odborníčka **význam vzdelávania o demokracii?**

„Ak dovoľíte, budem citovať zo spomínanej e-učebnice, lebo na túto otázku odpovedám hneď v jej úvode: Naša súčasnosť môže pôsobiť dojemom, že ohrozenie hodnôt demokracie patrí už len do dejepisu, a teda podujatia organizované každoročne pri príležitosti 17. novembra sú viac-menej formálne a ich cieľom je oslava demokracie a jej hodnôt, ktoré sú pre nás samozrejmé, sú tu stále prítomné a my si ich len pripomíname. Opak je však pravdou. Tieto hodnoty sú tu prítomné dovtedy, dokiaľ si ich pripomíname, a kým sa k nim hlásime, a teda existujú práve preto. Existujú, kým si ich pamätáme, kým existujú v ľudskej/kolektívnej/individuálnej pamäti,“ zdôrazňuje Alžbeta Šniežko.

Dodáva, že konštruovanie prezentácie minulosti smerom k žiakom a študentom na hodinách dejepisu v základných a stredných školách je vysoko odborný proces, ktorý je pre udržanie demokratickej spoločnosti nevyhnutný a esenciálny.

„Nevyhnutný preto, že možnosti, kde prichádzame do styku s historickými informáciami, je veľa, ale jedinou inštitucionalizovanou formou vytvárania, odovzdávania a zachovávanía historického vedomia je školský dejepis. Esenciálny preto, že neexistuje iný spôsob, ako zistiť, čo by pre našu súčasnosť znamenala strata demokracie alebo pre človeka strata základných ľudských práv (okrem možnosti zažiť to znovu), ako pozrieť sa, čo to pre nás znamenalo v minulosti, a teda neexistuje iný spôsob, ako porozumieť našej prítomnosti a novej budúcnosti, než skúmaním toho, čoho výslednicou je naša súčasnosť.“

Pri tomto uvažovaní musíme dospieť k otázke, ako k „nevyhnutnosti“ dejepisu pre udržanie demokratickej spoločnosti pristupujú politické elity, ktoré svojimi rozhodnutiami pridelujú učení o minulosti dlhodobo jednu až dve vyučovacie hodiny týždenne...

*„Dejepisári a dejepisárky, ale aj moji kolegovia a kolegyně z akademického prostredia sa už akosi s touto dlhodobou tradíciou podceňovania učenia o minulosti zmierili. Ako učiteľka a didaktička dejepisu si uvedomujem, že humanitní vedci a vedkyne, a tiež učitelia a učiteľky humanitných predmetov možno nezachraňujú denne ľudské životy či nevyvíjajú počítačové technológie, ktoré menia svet, avšak svojím výskumom a edukáciou mladej generácie do veľkej miery prispievajú k tomu, aby napríklad lekári, inžinieri a vlastne my všetci sme mohli svoju prácu vykonávať slobodne. Z tejto perspektívy neexistuje v rámci všeobecného vzdelania dôležitejší predmet ako dejepis a občianska výchova. Som presvedčená o tom, že **potrebujeme dejepisárov a dejepisárky, ktorí veria tomu, že môžu zmeniť svet,**“* uzatvára Alžbeta Šniežko.